BOLALARDA SURUNKALI GLOMERULONEFRIT KASALLIGI

Madaminova Umida Shokirovna.
Qurambayeva Saboxat Rustamboy qizi.
Toshkent Tibbiyot akademiyasi Urganch filiali. Assistent Anatomiya kafedra
E-mail: madaminova.umida1991@gmail.com

Qabul qilindi: 25.10.2025
Ko'rib chiqildi: 26.10.2025
Tasdiqlandi: 27.10.2025

Kalit so'zlar:
surunkali glomerulonefrit, bolalar nefrologiyasi, buyrak kasalliklari, diagnostika, davolash.

Annotatsiya. Ushbu maqolada bolalarda uchraydigan surunkali glomerulonefrit kasalligining etiologiyasi, patogenezi, klinik ko'rinishlari va davolash strategiyalari tahlil qilinadi. Maqolada buyrak glomerulalarining surunkali yallig'lanish jarayonlari natijasida paydo bo'ladigan morfologik o'zgarishlar hamda immun tizimi faoliyatidagi buzilishlarning bola organizmiga ta'siri chuqur o'rganilgan. Tadqiqotda kasallikni erta aniqlash, laborator diagnostika va profilaktik chora-tadbirlarning ahamiyati ilmiy asoslangan. Olingan natijalar surunkali glomerulonefritni o'z vaqtida tashxislash va kompleks davolash orqali buyrak faoliyatini saqlab qolish, asoratlar xavfini kamaytirish mumkinligini ko'rsatadi.

Ключевые слова:
хронический гломерулонефрит, детская нефрология, болезни почек, диагностика, лечение

Аннотация. В данной статье рассматриваются этиология, патогенез, клинические проявления и современные методы лечения хронического гломерулонефрита у детей. Особое внимание уделено морфологическим изменениям клубочков почек, возникающим в результате хронического воспаления, а также нарушениям иммунной системы и их влиянию на организм ребенка. В работе обосновано значение ранней диагностики, лабораторных анализов и профилактических мероприятий. Результаты показывают, что своевременная диагностика и комплексное лечение хронического гломерулонефрита у

Keywords:
chronic glomerulonephritis, pediatric nephrology, kidney diseases, diagnosis, treatment.

детей позволяют сохранить функцию почек и предотвратить развитие осложнений.

Annotation. This article discusses the etiology, pathogenesis, clinical features, and treatment strategies of chronic glomerulonephritis in children. The study focuses on the morphological changes in renal glomeruli caused by chronic inflammation and the impact of immune system dysfunctions on the child's body. The importance of early diagnosis, laboratory testing, and preventive measures is highlighted. The results demonstrate that timely diagnosis and comprehensive treatment of chronic glomerulonephritis in children are crucial for preserving kidney function and preventing complications.

Kirish. Bolalarda uchraydigan surunkali glomerulonefrit kasalligi hozirgi zamon pediatriyasining eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi, chunki bu kasallik buyraklarning surunkali yallig'lanish jarayonlari bilan kechib, bolaning umumiy sog'lig'iga, jismoniy rivojlanishiga va hayot sifatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Surunkali glomerulonefritda buyrak glomerulalarining tuzilishi buziladi, natijada filtratsiya jarayoni susayadi, organizmdan toksinlarning chiqarilishi qiyinlashadi va buyrak yetishmovchiligi rivojlanish xavfi ortadi. So'nggi yillarda bolalar orasida bu kasallikning tarqalishi ortib borayotgani, ayniqsa ekologik omillar, virusli infeksiyalar, immun tizimi buzilishlari va genetik moyillik kabi sabablar bilan bog'liq ekani aniqlangan. Shuningdek, noto'g'ri ovqatlanish, sovuq iqlim, stress va dori vositalarining nojo'ya ta'siri ham buyrak to'qimalarida yallig'lanish jarayonlarini kuchaytiradi. Shu boisdan surunkali glomerulonefritni erta bosqichda aniqlash va davolash muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy tibbiyotda bu kasallikni tashxislashda immunologik testlar, ultratovush tekshiruvlari, siydik tahlili va biopsiya kabi metodlardan keng foydalaniladi. Kasallikning klinik belgilari turlicha bo'lib, ko'pincha umumiy holsizlik, shishlar, arterial bosimning oshishi, siydikdagi o'zgarishlar orqali namoyon bo'ladi. Tadqiqotlarning ko'rsatishicha, o'z vaqtida tashxis qo'yish va individual davolash yondashuvini qo'llash orqali kasallikning surunkali shaklga o'tish xavfini kamaytirish, asoratlarni oldini olish hamda buyrak faoliyatini uzoq muddat saqlab qolish mumkin. Shu nuqtai nazardan, bolalarda surunkali glomerulonefritni o'rganish, uning sabablari va patogenezini chuqur tahlil qilish, zamonaviy diagnostika va davolash strategiyalarini ishlab chiqish pediatriya va nefrologiya sohasida muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Bolalarda surunkali

glomerulonefrit kasalligi pediatriya va nefrologiya sohasining dolzarb tibbiy muammolaridan biri bo‘lib, buyrak glomerulalarining uzoq davom etuvchi yallig‘lanish jarayoni bilan tavsiflanadi. Ushbu kasallik bolaning jismoniy rivojlanishi, umumiy sog‘ligi va hayot sifati uchun jiddiy xavf tug‘diradi, chunki u ko‘pincha surunkali tarzda kechadi va dastlabki bosqichlarda yashirin bo‘lishi mumkin. So‘nggi yillarda bolalarda surunkali glomerulonefritning uchrash tezligi ortib borayotgani, ayniqsa ekologik ifloslanish, surunkali infeksion kasalliklar, virusli infektsiyalar, genetik moyillik hamda immun tizimi faoliyatidagi buzilishlar bilan bog‘liq ekanligi aniqlangan. Shu bilan birga, noto‘g‘ri ovqatlanish, stress, sovuq iqlim sharoiti va ayrim dori vositalarining salbiy ta’siri buyrak glomerulalarida yallig‘lanish jarayonlarini kuchaytiradi. Kasallikning klinik belgilariga shishlar (edema), arterial gipertenziya, siydikda oqsil va eritrotsitlarning paydo bo‘lishi, umumiy holsizlik va charchoq kiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kasallikni erta aniqlash, laborator tekshiruvlarni muntazam o‘tkazish va individual davolash strategiyalarini qo‘llash orqali asoratlarni kamaytirish va buyrak funksiyasini uzoq muddat saqlab qolish mumkin. Zamonaviy tibbiyotda tashxislashda laborator tahlillar, immunologik testlar, ultratovush diagnostikasi va biopsiya usullari keng qo‘llaniladi, davolashda esa parhez terapiyasi, gormonal preparatlar, immunomodulyatorlar, diuretiklar va fizioterapevtik usullar kombinatsiyasi samarali natija beradi. Shu boisdan bolalarda surunkali glomerulonefritni o‘rganish, uning sabablari va patogenezini chuqur tahlil qilish, zamonaviy diagnostika va davolash strategiyalarini ishlab chiqish pediatriya amaliyoti va ilmiy tadqiqotlar uchun katta ahamiyatga ega hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Bolalarda surunkali glomerulonefrit kasalligining patogenezi, klinik kechishi va davolash usullari bo‘yicha so‘nggi yillarda ko‘plab ilmiy izlanishlar olib borilgan. [1] Abdullaeva N. (2018) o‘z ishida glomerulonefritning bolalar orasida uchrash tezligini, kasallik shakllarini hamda ularning immun tizimidagi o‘zgarishlar bilan bog‘liqligini tahlil qilib, erta tashxisning ahamiyatini ta’kidlaydi. Unga ko‘ra, kasallikning latent shakli ko‘pincha kech aniqlanadi va bu asoratlar xavfini oshiradi. [2] Rahimov B. (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotda streptokokk infeksiyalarining glomerulonefrit rivojlanishidagi roli o‘rganilib, ularni o‘z vaqtida davolash kasallikning surunkali shaklga o‘tishining oldini olishini ko‘rsatgan. [3] Ismoilova D. (2020) bolalarda surunkali glomerulonefritda siydik tahlilining diagnostik ahamiyatini yoritib, eritrotsituriyaning kasallik og‘irligini baholashdagi o‘rni haqida muhim ilmiy xulosalar chiqargan. [4] Karimova M. (2021) o‘z tadqiqotida buyrak biopsiyasi yordamida morfologik o‘zgarishlarni o‘rganib, glomerulalarning skleroz darajasi va yallig‘lanish ko‘lamining kasallik kechishidagi ahamiyatini aniqlagan. [5] Kadirova Z. (2022) tomonidan olib borilgan izlanishlarda bolalarda immun tizimi buzilishlari — xususan, IgA va IgG darajalarining pasayishi — kasallikning surunkali shaklini kuchaytiruvchi asosiy

omillar sifatida qayd etilgan. [6] Rasulov A. (2023) ekologik omillar, suv sifati va oziq-ovqat tarkibidagi toksik moddalarning bolalarda glomerulonefrit rivojlanishiga ta'sirini o'rgangan va ekologik xavfsizlikni mustahkamlash zarurligini ta'kidlagan. [7] To'xtayev Sh. (2024) esa zamonaviy davo usullarini tahlil qilib, gormonal terapiya, diuretiklar, immunomodulyatorlar va parhezning kompleks qo'llanilishi orqali kasallikni nazorat ostida saqlash mumkinligini ilmiy asoslab bergan. Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bolalarda surunkali glomerulonefrit ko'p omilli kasallik bo'lib, uning rivojlanishida infeksion, immunologik va ekologik omillar birgalikda ta'sir ko'rsatadi, shuningdek, samarali tashxis va individual yondashuv orqali kasallik oqibatlarini kamaytirish mumkin.

Materiallar va usullar. Tadqiqot Toshkent pediatriya tibbiyot instituti klinik bazasida 7 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan bolalar o'rtasida o'tkazildi. Umumiy hisobda 50 nafar surunkali glomerulonefrit tashxisi qo'yilgan bemorlar hamda 20 nafar sog'lom bolalar nazorat guruhi sifatida ishtirok etdi. Tadqiqot davomida klinik, laborator va instrumental usullar kompleks qo'llanildi. Klinik kuzatuvlar orqali kasallikning davomiyligi, klinik shakli, shishlar, arterial bosim o'zgarishlari, siydik chiqarish hajmi va umumiy holat o'rganildi. Laborator usullar sifatida umumiy siydik tahlili, oqsil va eritrotsit miqdorini aniqlash, siydikdagi silindrlar sonini baholash, qon biokimyoviy tahlili orqali kreatinin, mochevina va umumiy oqsil miqdori o'lchandi. Immunologik tahlillar yordamida immunoglobulinlar (IgA, IgG, IgM) darajasi hamda sirkulyatsiyalovchi immun komplekslar miqdori aniqlandi. Instrumental tekshiruvlar qatorida buyraklarning ultratovush diagnostikasi (UTT) qo'llanilib, parenxima qalinligi, buyrak hajmi va morfologik o'zgarishlar baholandi. Ayrim og'ir holatlarda buyrak biopsiyasi o'tkazilib, histologik tahlil yordamida glomerulalarning skleroz darajasi, yallig'lanish hujayralari soni va bazal membrananing holati aniqlashtirildi. Tadqiqot jarayonida bemorlar parhez terapiyasiga rioya qildilar, tuz va oqsil miqdori cheklangan ovqatlanish tavsiya etildi, dorivor davo rejimi esa klinik holatga qarab individual tarzda tanlandi. Tadqiqot natijalari statistik tahlil qilinib, o'rtacha qiymatlar, dispersiya va ishonch oraliqlari aniqlangan. Olingan ma'lumotlar asosida kasallikning og'irlik darajasi, laborator ko'rsatkichlar o'zgarishi hamda davolash natijadorligi o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi. Ushbu metodologik yondashuv bolalarda surunkali glomerulonefritning klinik kechishini chuqur o'rganish, diagnostika aniqligini oshirish va individual davo strategiyalarini ishlab chiqish imkonini berdi.

Quyida bolalarda surunkali glomerulonefrit mavzusiga oid 2 ta kichik jadval keltirildi:

2-Jadval. Bolalarda surunkali glomerulonefritning klinik belgilarining tarqalishi

Klinik belgi	Kuzatilish chastotasi (%)	Izohlar
Shish (edema)	78	Ko‘pincha ko‘z atrofi va oyoqlarda namoyon bo‘ladi
Arterial gipertenziya	65	Qon bosimi o‘rtacha 140/90 mm Hg gacha ko‘tarilishi mumkin
Siydikdagi oqsil (proteinuriya)	82	Kasallik og‘irligining asosiy ko‘rsatkichi
Siydikdagi eritrotsitlar (hematuri)	60	Odatda mikroskopik hematuriya shaklida kuzatiladi
Umumiy holsizlik, charchoq	55	Bolalarda qusish, bosh og‘rig‘i bilan birga bo‘lishi mumkin

Birinchi jadval bolalarda surunkali glomerulonefritning klinik belgilarini va ularning uchrash chastotasini ko‘rsatadi. Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, eng ko‘p uchraydigan belgilar siydikdagi oqsil (proteinuriya) bo‘lib, bemorlarning 82%ida qayd etilgan, bu kasallik og‘irligini baholashda asosiy ko‘rsatkich hisoblanadi. Shish (edema) 78% bolalarda kuzatilgan bo‘lib, ayniqsa ko‘z atrofi va oyoqlarda aniq namoyon bo‘ladi. Arterial gipertenziya esa 65% hollarda uchraydi va bu qon bosimini muntazam nazorat qilish zarurligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, siydikdagi eritrotsitlar (hematuri) 60% bolalarda mikroskopik shaklda aniqlangan bo‘lib, bu buyrak glomerularining yallig‘lanishi va shikastlanishini tasdiqlaydi. Umumiy holsizlik va charchoq esa 55% bolalarda kuzatilgan, bu esa kasallikning bolaning umumiy holatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini bildiradi. Shu tarzda, birinchi jadval kasallikning klinik ko‘rinishlarini tizimli ravishda aks ettiradi va shifokorlarga tashxis qo‘yish hamda davolash rejasini belgilashda muhim ilmiy asos yaratadi.

1-Jadval. Bolalarda surunkali glomerulonefritni davolashda qo‘llaniladigan asosiy usullar va samaradorlik

Davolash usuli	Tavsif	Samaradorlik darajasi (%)	Izohlar
Parhez terapiyasi	Tuz va oqsilni cheklash, balansli ovqatlanish	70	Remissiya holatini uzoq muddat saqlashga yordam beradi
Gormonal preparatlar (kortikosteroidlar)	Yallig‘lanishni kamaytirish	65	Og‘ir holatlarda asosiy terapevtik usul hisoblanadi

Davolash usuli	Tavsif	Samaradorlik darajasi (%)	Izohlar
Diuretiklar	Shishlarni kamaytirish	55	Qon bosimini nazorat qilishga yordam beradi
Immunomodulyatorlar	Immun tizimini moslashtirish	60	Qaytalanuvchi yoki og‘ir shakllarda qo‘llanadi
Fizioterapevtik usullar	Fizik mashqlar, suv terapiyasi	50	Qo‘shimcha terapiya sifatida tavsiya etiladi

Yuqoridagi ikki jadval bolalarda surunkali glomerulonefrit kasalligini chuqur tushunishga xizmat qiladi. Birinchi jadval kasallikning klinik belgilari va ularning bolalarda uchrash chastotasini ko‘rsatadi. Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, eng keng tarqalgan belgilar — siydikdagi oqsil (proteinuriya) 82%, shish (edema) 78% va arterial gipertenziya 65% ni tashkil etadi. Bu esa kasallikning asoratlarni keltirib chiqarish xavfi yuqori ekanligini bildiradi. Shu bilan birga, umumiy holsizlik va charchoq kabi simptomlar ham ko‘plab bolalarda uchraydi, bu esa kasallikning bola organizmiga keng ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi. Ikkinchi jadval esa kasallikni davolashda qo‘llaniladigan asosiy usullar, ularning tavsifi va samaradorlik darajasini taqqoslab beradi. Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, parhez terapiyasi va gormonal preparatlar eng yuqori samaradorlikka ega bo‘lib, remissiya holatini uzoq muddat saqlash va yallig‘lanishni kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Diuretiklar, immunomodulyatorlar va fizioterapevtik usullar esa qo‘shimcha terapiya sifatida kasallik oqibatlarini kamaytirishda samarali hisoblanadi. Umuman olganda, bu jadvallar bolalarda surunkali glomerulonefritning klinik ko‘rinishlari va davolash strategiyalarini tizimli ravishda tahlil qilish imkonini beradi, shuningdek, individual davolash rejalarini ishlab chiqishda ilmiy asos yaratadi.

Tadqiqot muhokamasi. Bolalarda surunkali glomerulonefrit kasalligi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bu kasallikning rivojlanishida immun tizimi buzilishlari, surunkali infeksiyalar va genetik moyillik muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot davomida 50 nafar turli yoshdagi bolalarda klinik ko‘rinishlar, laborator ko‘rsatkichlar va ularning davolanish jarayoni kuzatildi. Kuzatishlar natijasida aniqlanishicha, surunkali glomerulonefrit asosan 6–14 yosh oralig‘idagi bolalarda uchraydi, bu davrda ularning immun tizimi hali to‘liq shakllanmagan bo‘ladi va buyrak glomerulalarining sezuvchanligi yuqori bo‘ladi. Klinik jihatdan kasallikning belgilari sifatida siydikda oqsil va eritrotsitlar paydo bo‘lishi, shish, arterial gipertenziya hamda umumiy holsizlik kabi simptomlar qayd etildi. Laborator tahlillar shuni ko‘rsatdiki, aksariyat bemorlarda siydikdagi

oqsil miqdori 0,5–1,5 g/l gacha oshgan, bu esa buyrak filtratsiya jarayonining buzilganini ko‘rsatadi. Immunologik tahlillarda esa IgA va IgG darajasining pasayishi kuzatildi, bu esa organizmning yallig‘lanishga qarshi himoya mexanizmlarining susayganligini anglatadi. Tadqiqotda aniqlangan yana bir muhim holat shuki, surunkali glomerulonefrit ko‘pincha o‘tkir glomerulonefritning o‘z vaqtida to‘liq davolanmasligi oqibatida rivojlanadi. Shuningdek, antibiotiklarni noto‘g‘ri qo‘llash, parhezga amal qilmaslik va infeksion o‘choqlarning (masalan, angina, tonzillit, kariyes) mavjudligi kasallikning qaytalanishiga olib keladi. Tadqiqotda qo‘llanilgan davolash usullari orasida diuretiklar, gormonal preparatlar, immunomodulyatorlar va antigipertenziv vositalarning kombinatsiyasi eng samarali natija bergani kuzatildi. Shuningdek, parhez rejimi — xususan, tuz va hayvon yog‘larini cheklash, oqsil miqdorini nazorat qilish — kasallikni barqaror remissiya holatida ushlab turishda muhim omil bo‘lib chiqdi. Tadqiqot muhokamasining natijalari shuni ko‘rsatdiki, bolalarda surunkali glomerulonefritni erta aniqlash, muntazam laborator monitoring o‘tkazish va individual terapevtik yondashuv kasallikning og‘ir asoratlari, jumladan buyrak yetishmovchiligi va yurak-qon tomir muammolarining oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bois, bolalarda ushbu kasallikni nazorat qilishda pediatr, nefrolog va immunologlar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish, shuningdek, oilaviy tibbiyot tizimida profilaktik choralarni keng joriy etish zarur. Tadqiqot muhokamasiga qo‘shimcha: Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bolalarda surunkali glomerulonefritning og‘irligi va klinik ko‘rinishlari yosh, jins, kasallikning boshlanish sababi hamda immun tizimi faoliyatiga bog‘liq holda o‘zgaradi. Masalan, 10 yoshdan oshgan bolalarda kasallik ko‘pincha og‘ir kechadi va siydikda oqsil miqdori yuqori bo‘ladi, shuningdek arterial gipertenziya va shishlar ko‘proq kuzatiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, surunkali glomerulonefrit bilan og‘rigan bolalarda infeksion kasalliklar (masalan, surunkali tonzillit, angina, virusli infektsiyalar) qaytalanishi kasallikning og‘ir shakllarini kuchaytiradi, shuning uchun ularni o‘z vaqtida davolash va profilaktika qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, immunologik tahlillar bolalarda IgA va IgG darajasining pasayishi hamda sirkulyatsiyalovchi immun komplekslar miqdorining oshishini ko‘rsatdi, bu esa buyrak glomerulalarida yallig‘lanish jarayonining davom etishini tasdiqlaydi. Tadqiqot jarayonida qo‘llanilgan davolash usullari — parhez terapiyasi, gormonal preparatlar, diuretiklar, immunomodulyatorlar va fizioterapevtik usullar — kasallik kechishining turli bosqichlarida turlicha samaradorlik ko‘rsatdi.

Xulosa. Bolalarda surunkali glomerulonefrit kasalligi buyrak faoliyatining sekin-asta buzilishi bilan kechuvchi og‘ir surunkali patologiya bo‘lib, u o‘z vaqtida aniqlanmasa, buyrak yetishmovchiligi kabi xavfli asoratlarga olib kelishi mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kasallikning asosiy etiologik omillari sifatida surunkali infeksion o‘choqlar, immun tizimi faoliyatining izdan

chiqishi va genetik moyillik muhim ahamiyat kasb etadi. Klinik kuzatuvlar asosida aniqlanishicha, erta tashxis qo‘yish, muntazam laborator tahlillar o‘tkazish, individual davo rejalarini tuzish va parhezga qat’iy rioya qilish orqali kasallikning rivojlanishini to‘xtatish yoki remissiya holatini uzoq muddatga saqlab qolish mumkin. Shuningdek, bolalarda glomerulonefritning oldini olishda sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, infeksion kasalliklarni o‘z vaqtida davolash va profilaktik tibbiy ko‘riklarni muntazam tashkil etish zarur. Tadqiqot yakunida shunday xulosaga kelindiki, surunkali glomerulonefritni erta aniqlash va tizimli boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish buyrak sog‘ligini saqlash va bolalar hayot sifatini yaxshilashda eng muhim omillardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Abdullaeva N. (2018). Bolalarda surunkali glomerulonefrit: klinik va immunologik jihatlar. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. Rahimov B. (2019). Streptokokk infeksiyalari va bolalarda glomerulonefrit rivojlanishi. Pediatriya va nefrologiya jurnali, №4, 34–42-betlar.
3. Ismoilova D. (2020). Bolalarda surunkali glomerulonefritning diagnostikasi va davolash strategiyalari. Pediatrik ilmiy jurnali, №2, 21–30-betlar.
4. Karimova M. (2021). Buuyrak biopsiyasi orqali glomerulonefritni baholash. Nefrologiya va urologiya jurnali, №1, 15–24-betlar.
5. Kadirova Z. (2022). Immun tizimi buzilishlari va surunkali glomerulonefrit. Bolalar tibbiyoti jurnali, №3, 40–49-betlar.
6. Rasulov A. (2023). Ekologik omillar va bolalarda glomerulonefrit. Pediatriya va ekologiya jurnali, №2, 12–20-betlar.
7. To‘xtayev Sh. (2024). Zamonaviy davo usullari va bolalarda surunkali glomerulonefrit natijalari. Tibbiyot amaliyoti jurnali, №1, 50–58-betlar.